

УДК 342:614.2 (477)

DOI 10.5281/zenodo.14481281

Олександр Шемаєв

кандидат історичних наук

докторант Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8843-0245>

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Актуальність. У зв'язку з реформами в Україні зростає значення документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я та нормативно-правової бази, що сприяє створенню єдиного інформаційного простору для різних ланок системи охорони здоров'я. **Метою статті** є розкрити сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні. **Методологія** дослідження ґрунтується на аналізі змісту нормативно-правових актів, узагальненні та систематизації. Застосування зазначених методів дозволило схарактеризувати основні законодавчі документи, які регламентують інформаційну діяльність та електронний документообіг, через призму документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я; а також виокремити положення законів України «Про систему громадського здоров'я» та «Основи законодавства України про охорону здоров'я», у яких акцентовано увагу на інформаційно-документній складовій. **Наукова новизна** полягає в тому, що обґрунтовано нормативно-правову базу документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я, яка поєднує законодавчі документи інформаційного спрямування та правові акти в галузі охорони здоров'я. **Висновки.** Встановлено, що в сучасних законодавчих документах немає таких важливих понять, як «інформація про громадське здоров'я», «документно-інформаційне забезпечення», «документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я». У нормативно-правовій базі документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я виокремлено кілька груп документів: міжнародні договори й угоди; конституційні та законодавчі акти; підзаконні нормативно-правові акти; нормативи та методичні матеріали; документи з питань інформаційної політики. Встановлено, що відповідно до Закону України «Про систему громадського здоров'я» на головну експертну установу в цій сфері покладено обов'язок провадити інформаційно-аналітичну, методичну та науково-дослідну діяльність, що важливо для здійснення документно-інформаційного забезпечення.

Ключові слова: документно-інформаційне забезпечення, громадське здоров'я, нормативно-правова база.

Постановка проблеми. Особливого значення в умовах кризових явищ, пов'язаних з глобальними викликами, військовими конфліктами, пандеміями,

руйнуванням екосистем, демографічними змінами, розвитком цифрових технологій набуває документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я. Важливим складником такого забезпечення є нормативно правова база, що є підґрунтям якісного документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я та охорони здоров'я загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика окремих нормативно-правових засад забезпечення інформатизації та документообігу у сфері охорони здоров'я була предметом дослідження низки вітчизняних вчених. Нормативно-правові джерела державної політики у сфері охорони здоров'я України є предметом вивчення О. А. Дем'янова [2]. Стан нормативно-правового забезпечення та основні тенденції сучасного реформування законодавства України у сфері охорони здоров'я висвітлюють М. А. Аніщенко, Г. В. Муляр [1; 7]. У зв'язку із розвитком цифровізації зростає кількість публікацій, у яких розглядають нормативно-правову базу електронної охорони здоров'я [14]. Актуальні проблеми нормативно-правових механізмів здійснення електронного документообігу, захисту персональних даних в електронних медичних реєстрах в Україні висвітлюють Т. М. Ямненко та І. Ф. Літвінова [15]. Обліково-правовий аспект електронного лікарняного як нового елемента електронного документообігу в країні досліджує І. О. Копчикова [5]. Законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють організацію наукового й інформаційно-аналітичного супроводу органів державної влади, які формують державну політику у сфері громадського здоров'я, аналізує С. В. Кравченко [6]. Нормативно-правові документи, що регламентують сферу громадського здоров'я, розкрито в публікації Н. М. Калинюк та А. В. Галіян [3]. Учені розглядають різні підходи до розуміння сутності та взаємозв'язку понять «здоров'я», «громадське здоров'я» та «система громадського здоров'я».

Проте сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення саме громадського здоров'я є недостатньо дослідженим.

Метою статті є розкрити сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я залежить від його організації, від впровадження сучасних технологій та, безперечно, від рівня нормативно-правової регламентації цієї діяльності. Для визначення особливостей сучасного стану ми здійснили контент-аналіз основних законодавчих документів.

Важливою складовою нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні є ратифіковані міжнародні правові документи, що стосуються інформації, інформаційних технологій та охорони здоров'я.

Загальні норми щодо захисту життя, охорони здоров'я, медичної допомоги, санітарно-епідеміологічного благополуччя, безпечного для життя та здоров'я довкілля й відповідних прав окреслює Конституція України в статтях 27, 49 та 50 [4]. Зазначені статті створюють засади для відповідних нормативно-правових документів.

Насамперед це стосується Законів України, що регламентують інформаційну діяльність та електронний документообіг. Так, Закон України «Про інформацію» в статті 1 визначає такі важливі для нашого дослідження терміни: «документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі; інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [11]. Стаття 3 Закону України «Про інформацію» закріплює основні напрями державної інформаційної політики, серед яких важливе значення мають такі: забезпечення доступу до

інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України [11]. У статті 21 встановлено, що відомості про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення не можуть бути віднесені до інформації з обмеженим доступом [11].

Важливі нормативно-правові засади документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні містяться в Законі України «Про Національну програму інформатизації» [12]. Зокрема варте уваги визначення термінів у статті 1. Зокрема це терміни, що стосуються документно-інформаційного забезпечення: «база даних – систематизована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх взаємозв'язків у визначеній предметній сфері»; «банк даних – система програмно-апаратних, організаційних та технічних засобів, призначених для централізованого накопичення, обробки та використання даних»; «електронні інформаційні ресурси – систематизовані відомості і дані, створені, оброблені та збережені в електронній формі за допомогою технічних засобів та/або програмних продуктів»; «інформаційно-комунікаційні технології – результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг»; «цифрова технологія – сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки,

передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій»; «цифровізація – процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя» [12].

Безумовно, одним із пріоритетів документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я є використання технологій цифрового середовища, спрямованих на підтримку сфери охорони здоров'я, використання цифрових сервісів з метою отримання необхідної інформації, обміну медичною інформацією, даними й документами в електронному вигляді. Основні засади документно-інформаційного забезпечення, пов'язані з комунікаційними аспектами, відображено в Законі України «Про електронні комунікації» [10]. По-перше, це пояснення в статті 2 змісту електронної комунікаційної мережі, електронних комунікаційних послуг. По-друге, у статті 99 вказано, що центральний орган виконавчої влади у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра має підтримувати доступу споживачів до таких послуг (сервісів): електронна пошта; пошукові системи, що дають змогу здійснювати пошук усіх типів інформації; основні електронні засоби навчання та освіти; медіа в мережі Інтернет; електронна комерція; інтернет-банкінг; доступ до послуг електронного урядування (електронних адміністративних послуг); соціальні мережі та сервіси обміну повідомленнями в мережі Інтернет; голосові та відеоз'єднання [10].

Безпосередній вплив на документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Зокрема у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначено правовий статус документа (стаття 8) та організаційно-правові засади здійснення електронного документообігу (Розділи III–IV) [9].

Особливе значення для документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають законодавчі документи, що стосуються саме

громадського здоров'я. Серед значної кількості нормативно-правових актів варто виокремити Закон України «Про систему громадського здоров'я» [13]. У статті 1 цього закону наведено визначення терміна «інформаційний фонд громадського здоров'я» – державний інформаційний ресурс, що містить дані про стан здоров'я, санітарне та епідемічне благополуччя населення і показники середовища життєдіяльності та наповнюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з інформаційних систем та баз даних, що перебувають у власності чи розпорядженні центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, інших державних органів, або з інших визначених джерел [13].

Варта уваги і стаття 4 цього закону. У ній наведено основні завдання та оперативні функції системи громадського здоров'я. Одна з них (11 функція) передбачає інформаційно-роз'яснювальну роботу й комунікацію в інтересах здоров'я та благополуччя населення [13]. Також важливе значення для організації та здійснення документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають положення статті 9, де вказано функції центрів контролю та профілактики хвороб. Серед них слід виокремити такі: збирання та оброблення інформації у сфері громадського здоров'я і внесення інформації до баз даних інформаційного фонду громадського здоров'я [13].

Важливим підґрунтям документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я є положення статті 16. У ній окреслено основні напрями використання інформаційного фонду громадського здоров'я:

- 1) виявлення небезпечних чинників та оцінка ризиків для здоров'я населення;
- 2) прогнозування стану здоров'я населення і середовища життєдіяльності людини;
- 3) розроблення невідкладних і довгострокових заходів щодо запобігання та усунення впливу небезпечних чинників на стан здоров'я населення;

4) підготовки пропозицій щодо поліпшення діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері громадського здоров'я й забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Крім того, у статті 16 головну експертну установу у сфері громадського здоров'я визначено утримувачем інформаційного фонду. Ключові статистичні показники інформаційного фонду громадського здоров'я оприлюднюються на офіційному вебсайті головної експертної установи у сфері громадського здоров'я [13]. Головна експертна установа у сфері громадського здоров'я є головною інформаційно-аналітичною, методичною та науково-дослідною установою (стаття 10, п. 2) [13].

Загалом у Законі України «Про систему громадського здоров'я» йдеться про основні напрями посилення системи охорони здоров'я, які слід враховувати під час організації документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я.

Враховуючи те, що документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я ґрунтується на документно-інформаційних ресурсах, необхідно звернути увагу на положення Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [8]. У статті 14 наведено визначення документів, що стосуються галузевих стандартів у галузі охорони здоров'я, а саме: клінічний протокол – уніфікований документ, який визначає вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних методів надання медичної допомоги та їх послідовність; протокол надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я – уніфікований документ, що визначає вимоги до реабілітаційних заходів та їх послідовність відповідно до напрямів реабілітації у сфері охорони здоров'я з урахуванням сучасного рівня розвитку міжнародної реабілітаційної науки і практики; таблиць матеріально-технічного оснащення – документ, що визначає мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його підрозділу, а також для забезпечення діяльності

фізичних осіб – підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики за певною спеціальністю (спеціальностями) та/або мають право на надання реабілітаційної допомоги згідно із законодавством [8].

Отже, нормативно-правову базу документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я складають законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти інформаційного спрямування та в галузі охорони здоров'я, що становить певну наукову новизну.

Висновки. Аналіз нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я дозволив визначити, що в сучасних законодавчих документах немає таких важливих понять, як «інформація про громадське здоров'я», «документно-інформаційне забезпечення», «документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я». Загалом у нормативно-правовій базі можна виокремити кілька груп: міжнародні договори та угоди (договори в галузі охорони здоров'я, стандарти та рекомендації міжнародних організацій); конституційні та законодавчі акти (Конституція та закони України); підзаконні нормативно-правові акти (постанови уряду, міністерств і нормативно-правові акти місцевих органів влади); нормативи й методичні матеріали (санітарні норми та правила, протоколи й стандарти медичної допомоги); документи з питань інформаційної політики. Виявлено, що відповідно до Закону України «Про систему громадського здоров'я» на головну експертну установу у цій сфері покладено обов'язки провадити інформаційно-аналітичну, методичну та науково-дослідну діяльність, що є важливим для здійснення документно-інформаційне забезпечення.

Перспективою подальших досліджень є вивчення нормативно-правових документів з питань промоції здоров'я як вагової складової громадського здоров'я.

Список бібліографічних посилань

1. Аніщенко М. А. Основні тенденції сучасного реформування законодавства України у сфері охорони здоров'я. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2020. Т. 13. № 2(33). С. 278–287. DOI: 10.14739/2409-2932.2020.2.207205.
2. Дем'янов О. А. Державна політика у сфері охорони здоров'я України: сучасний стан та напрями її удосконалення : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Миколаїв, 2020. 11 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1584> (дата звернення: 02.10.2024).
3. Калинюк Н. М., Галіян А. В. Новели чинного законодавства у сфері громадського здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 3. С. 80–85. DOI: 10.11603/1681-2786.2023.3.14227.
4. Конституція України : станом на 1 січня 2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 02.10.2024).
5. Копчикова І. Електронні лікарняні: обліково-правовий аспект. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-35>.
6. Кравченко С. В. Громадське здоров'я: поняття і сутність. Роль інформаційно-аналітичного супроводу. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2022. № 1. С. 7–74. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.1.13078>.
7. Муляр Г. В. Реформа сфери охорони здоров'я: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 51–57. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16851> (дата звернення: 02.10.2024).
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 25.09.2024).
9. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
10. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
11. Про інформацію : Закон України від 16.07.2020 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 05.10.2024).
12. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 20.09.2024).
13. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#top> (дата звернення: 15.07.2024).
14. Юрочко Т. П. Електронна охорона здоров'я. *Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти*. 2020. С. 264–274. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 02.10.2024).
15. Ямненко Т. М., Літвінова І. Ф. Захист персональних даних у сфері охорони здоров'я (кримінально-правові аспекти). *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 1. С. 185–191. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.50.13607>.

References

1. Anishchenko, M. A. (2020). Osnovni tendentsii suchasnoho reformuvannia zakonodavstva Ukrainy u sferi okhorony zdorovia. *Aktualni pytannia farmatsevychnoi i medychnoi nauky ta praktyky*, 13, 2(33), 278-287. doi:10.14739/2409-2932.2020.2.207205/

2. Demianov, O. A. (2020). *Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorovia Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy yii udoskonalennia*. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1584>.
3. Kalyniuk, N. M. & Haliian, A. V. (2023). Novely chynnoho zakonodavstva u sferi hromadskoho zdorovia. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy*, 3, 80-85. doi:10.11603/1681-2786.2023.3.14227/
4. Verkhovna Rada of Ukraine (1996, June 28). Constitution of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Kopchykova, I. (2022). Elektronni likarniani: oblikovo-pravovyi aspekt. *Ekonomika ta suspilstvo*, 36. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-35>.
6. Kravchenko, S. V. (2022). Hromadske zdorov'ia: poniattia i sutnist. Rol informatsiino-analitychnoho suprovodu. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorov'ia Ukrainy*, 1, 70-74. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.1.13078>.
7. Muliar, H. V. (2020). Reforma sfery okhorony zdorovia: administratyvno-pravovyi aspekt. *Yurydychnyi visnyk*, 1, 51-57. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16851>.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (1992, November 19). Zakon Ukrainy "Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2003, May 25). Zakon Ukrainy "Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020, December 16). Zakon Ukrainy "Pro elektronni komunikatsii". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2020, July 16). Zakon Ukrainy "Pro informatsiiu". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2022, December 1). Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.
13. Verkhovna Rada of Ukraine (2022, September 6). Zakon Ukrainy "Pro systemu hromadskoho zdorov'ia". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#top>.
14. Yurochko, T. P. (2020). Elektronna okhorona zdorovia. *Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty*, 264-274. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.
15. Yamnenko, T. M., & Litvinova, I. F. (2019). PERSONAL DATA PROTECTION IN THE FIELD OF HEALTHCARE (CRIMINAL-LEGAL ASPECTS). *Scientific Works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*, 1(50), 185-191. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.50.13607>.

Oleksandr Shemaiev

candidate of historical sciences

doctoral student of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8843-0245>

THE CURRENT STATE OF THE REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK OF DOCUMENT AND INFORMATION PROVISION OF PUBLIC HEALTH

Actuality. In the context of public health reforms in Ukraine, the importance of document and information provision of public health and the regulatory and legal framework, which contributes to the creation of a single information space for various links of the health care system, is growing. **The purpose of the article** is to reveal the current state of the regulatory and legal framework for document and information provision of public health in Ukraine. **The research methodology** is based on the analysis of the content of normative legal acts, generalization and systematization. **The scientific novelty** lies in the fact that the normative-legal basis of document and information provision of public health combines legislative documents of information

direction with legal acts in the field of health care. **Conclusions.** It was found that modern legislative documents lack such important concepts as: "public health information", "documentary and information provision", "documentary and informational provision of public health". Several groups have been identified in the regulatory and legal base of document and information provision of public health.

Keywords: document and information provision, public health, regulatory and legal framework